

Mírové operace OSN v postbipolárním světě – méně znamená více

OLDŘICH BUREŠ

Tato stať se zabývá problematikou mírových operací Organizace spojených národů (OSN), v současné době jedním z nejožehavějších témat v oblasti mezinárodní bezpečnosti. Mírové operace byly, jsou a zřejmě ještě dlouho budou jednou z nejviditelnějších a zároveň nejkritizovanějších aktivit OSN, která podle svého zakládajícího dokumentu – Charty OSN – byla založena v červnu 1945 s cílem „*uchránit budoucí pokolení metly války*“.¹ Aby tento cíl OSN byla schopna splnit, byla její Radě bezpečnosti zakládajícími členy dána pravomoc rozhodovat o tom, „*zda došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo k útočnému činu*“² a jakými prostředky mají být světový mír a stabilita případně obnoveny. O mírových operacích jako o možném prostředku OSN k ochraně světového míru si ce v Chartě OSN nikde nenajdeme ani zmínku, přesto se však staly jednou z nejdůležitějších aktivit OSN a podle jejich (ne)úspěšnosti je světovou veřejností nezdědka hodnocena i celá OSN jako taková. Proto se mírové operace OSN staly častým tématem mnohých vědeckých prací, analýz a studií.

Od června 1948, kdy byla vyslána první mise na Blízký východ,³ již OSN do celého světa vyslala 55 mírových operací.⁴ Pravidla pro jejich vysílání a fungování byla vytvořena v padesátých letech minulého století na základě zkušeností s již probíhajícími mírovými misemi, nebyla však nikdy členskými státy OSN oficiálně kodifikována a v podstatě lze říci, že představují kompromisní řešení. Vzhledem k tenzím mezi supervelmocemi se totiž členové Rady bezpečnosti OSN v průběhu studené války byli jen málokdy schopni shodnout na tom, zda skutečně došlo k ohrožení či porušení světového míru vyžadující akci ze strany OSN. Když studená válka náhle o několik desetiletí později skončila, mnozí doufali, že OSN převezme úlohu garanta světového míru, a tak konečně splní svůj základní úkol – chránit světový mír a bezpečnost. OSN také skutečně využila „oteplení“ vztahů mezi velmocemi, doprovázející konec studené války, a začala se mnohem aktivněji věnovat plnění tohoto svého stěžejního poslání. Jedním z důsledků zvýšené angažovanosti OSN v oblasti mezinárodní bezpečnosti byl bezprecedentní nárůst počtu mírových misí v devadesátých letech minulého století.⁵

Velká část dosavadního vědeckého výzkumu problematiky mírových operací OSN však ukazuje, že efektivnost mírových operací OSN jako metody řešení konfliktů byla a stále je přinejmenším diskutabilní. Zatímco některé mise OSN byly poměrně úspěšné, jiné se ukázaly naprostými fiasky. K pravděpodobně největším fiaskům mírových operací OSN došlo poměrně nedávno, po skončení studené války. Díky extenzivnímu mediálnímu pokrytí se miliony lidí po celém světě staly očitými svědky očividné neschopnosti mírových sil OSN zabránit genocidě ve Rwandě a v bývalé Jugoslávii. V polovině devadesátých let minulého století se proto mírové operace OSN dostaly pod „palbu“ nemilosrdné kritiky nejen ze strany vědecké komunity.

Dosavadní analýzy mírových operací OSN se od sebe značně liší ve svém rozsahu i kvalitě. Většina z nich poukazuje na urgentní potřebu redefinovat a posílit pravidla pro vysílání a fungování mírových operací OSN z dob studené války alespoň do té míry, aby byly nadále použitelné i ve 21. století. Do této kategorie patří zejména reformní návrhy

bývalého generálního tajemníka OSN Butrus Butruse Ghálího *Agenda pro mír*,⁶ zpráva panely expertů OSN vytvořená pod vedením bývalého alžírského ministra zahraničí Lakdara Brahamiho (známá jako *Brahamiho zpráva*)⁷ a nejnověji i *Zpráva k prevenci ozbrojených konfliktů* od současného generálního tajemníka OSN Kofi Annana.⁸ Najdou se však i kritici jako Edward N. Luttwak, který ve svém článku výstižně pojmenovaném *Give War a Chance* vyjadřuje pochybnosti o mírotvorných schopnostech OSN jako takových a poukazuje na to, že unáhlené, krátkodobé a poddimenzované mírové operace OSN mohou způsobit více škody než užítku. Tvrdí, že i když je válka brutální, je třeba, aby po svém propuknutí mohla volně proběhnout, dokud jedna strana definitivně nezvítězí, poněvadž trvalého míru lze dosáhnout pouze tehdy, pokud všechny strany konfliktu skutečně uznají, že mohou získat více vyjednáváním o míru než válčením.⁹

Následující stať sice vychází z výsledků dosavadního výzkumu mírových operací OSN, nicméně jejím primárním cílem není ani zarputilá obhajoba, ani zdrcující kritika mírotvorných schopností OSN, jako je tomu u některých výše zmíněných analýz. Hlavním cílem této analýzy je podat co možná nejtříživější hodnocení skutečných schopností OSN při řešení současných ozbrojených konfliktů. Výchozí premisu této stati představuje tvrzení, že pokud má být OSN skutečně schopna plnit úlohu garanta světového míru, musí disponovat adekvátními schopnostmi. Vzhledem k tomu, že ozbrojené konflikty zatím nevykazují tendenci zmizet z povrchu zemského, je relevantní otázkou, zda enormní „poptávka“ po mírových operacích po skončení studené války nedonutila OSN provádět více těchto operací, než je schopna zvládat vzhledem ke svým stávajícím schopnostem v oblasti řešení konfliktů. Zatímco Rada bezpečnosti OSN je dnes mnohem častěji schopna dospět ke konsenzu a určit, zda došlo k ohrožení světového míru a následně schválit vyslání nové mírové operace, která by se tímto ohrožením zabývala, mírotvorné schopnosti OSN doposud nebyly adekvátně navýšeny. Mnohé současné mírové operace OSN stále trpí stejnými nedostatky jako jejich předchůdkyně z doby studené války. Musejí se však vypořádávat s neustále komplexnějšími vnitrostátními konflikty, které v postbipolárním světě převládají. OSN se proto v posledních letech často ocitla v situacích, kdy nebyla schopna tyto konflikty adekvátně řešit, ať už k tomu byla vyzvána či nikoli.

Tato stať je koncipována jako příspěvek do probíhající diskuze o budoucí angažovanosti OSN při řešení konfliktů, která nejen v rámci OSN probíhá již několik let. Tato diskuze pravděpodobně ještě více zintenzivní, a to vzhledem k zřejmé neschopnosti OSN mírově vyřešit nedávnou iráckou krizi. Klíčová otázka, na niž se tato analýza snaží poskytnout odpověď, zní: *Je OSN schopna se svými stávajícími schopnostmi kvalitně provádět tolik mírových operací, kolik jich v současné době provádí?* K odpovědi na položenou otázku lze samozřejmě dospět s využitím různých teoretických a analytických konceptů. V této stati je problematika mírových operací OSN zkoumána pomocí analytického konceptu rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními (tzv. *capabilities versus expectations gap*), jehož původní aplikace se týká Společné zahraniční a bezpečnostní politiky Evropské unie (EU).¹⁰

Stať je rozdělena do šesti částí. V první z nich nastiňuji základní teoretické přístupy používané ke studiu problematiky mírových operací OSN a zároveň definuji vybrané základní pojmy. Druhá část se věnuje hlavním změnám v charakteristice ozbrojených konfliktů v postbipolární éře. Ve třetí části stati analyzuji, zda a jakým způsobem na změny v charakteristice ozbrojených konfliktů zareagovaly mírové operace OSN, které proběhly po skončení studené války. Ve čtvrté části stručně shrnuji základní východiska analytického konceptu rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními, který pak v páté části využívám k podrobné analýze problematiky mírových operací OSN. V závěru stati shrnuji její hlavní zjištění a poznatky.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA A DEFINICE ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Ačkoli od vyslání první mírové operace uplynulo již více než půl století, neexistuje žádná univerzálně akceptovaná definice anglického pojmu *peacekeeping*. Různí autoři proto

ve svých analýzách mírových operací OSN nekonzistentně používají odlišnou terminologii a vytvářejí si své vlastní definice mnohých základních pojmů.¹¹ Výsledkem je značný terminologický chaos, jenž velmi komplikuje nejen vědecký výzkum problematiky mírových operací, nýbrž i praktické snahy o řešení současných konfliktů. Proto je třeba nejdříve stručně vymezit základní teoretické přístupy používané ke studiu problematiky peacekeepingu a přesně definovat základní pojmy, které jsou v této analýze často používány.

V případě mírových operací OSN širší teoretický kontext představují teorie řešení konfliktů. Již při jejich studiu narážíme však na první problém s terminologií, jenž je v českém prostředí umocněn neexistencí ekvivalentních českých výrazů pro anglické pojmy *conflict management (management konfliktu)*¹² a *conflict resolution (řešení konfliktu)*. Rozlišení mezi těmito dvěma základními teoretickými přístupy k problematice řešení konfliktů je však důležité pro analýzu problematiky mírových operací pomocí konceptu rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními, a proto mu v této stati bude věnována značná pozornost.

Ho-Won Jeong nabízí stručné, nicméně poměrně výstižné definice obou teoretických konceptů:

- *Management konfliktu* – úsilí zaměřené na prevenci eskalace konfliktu nebo snahy o omezení destruktivního charakteru konfliktu; méně pozornosti je věnováno strukturálním podmínkám.
- *Řešení konfliktu* – zabývá se základními příčinami; uspokojováním základních potřeb; změnami ve vnímání nepřítele; často jsou nutné institucionální změny nebo nové sociální vztahy.¹³

Pro hlubší analýzu diferencí mezi *managementem konfliktu* a *řešením konfliktu* je nutné nejdříve definovat a klasifikovat samotný termín *konflikt* a alespoň stručně se zmínit o změnách v charakteristice ozbrojených konfliktů v postbipolární éře. Výše zmíněné definice však poměrně výstižně shrnují základní rozdíly mezi oběma teoretickými přístupy k řešení konfliktů, které budou podrobně analyzovány v následujících částech této stati.

Definic pojmu konflikt existuje téměř nepřehledné množství. Pro potřeby analýzy problematiky mírových operací OSN se mi jako nejvýstižnější zdá definice zpracovaná *Heidelberg Institute for International Conflict Research (HIIC)*: „Termín »konflikt« je definován jako střet vzájemně se přesahujících zájmů (pozičních rozdílů) ohledně národních hodnot a témat (nezávislost, právo na sebeurčení, hranice a teritorium, přístup k nebo distribuce domácí a mezinárodní moci); konflikt musí trvat určitou dobu a musí mít určitý rozsah za účasti minimálně dvou stran (států, skupin států, organizací nebo organizovaných skupin), které jsou rozhodnuté prosazovat své zájmy a dosáhnout vítězství. Minimálně jedna ze stran je organizovaný stát.“¹⁴

Pokud se týká klasifikace konfliktů, z hlediska mezinárodní bezpečnosti lze konflikty patrně nejjednodušeji rozdělit na *násilné (violent)* a *nenásilné (nonviolent)* podle klasifikačního kritéria prostředků použitých účastníky konfliktu k jeho řešení. Pokud zúčastněné strany konflikt řeší pouze s použitím mírových prostředků, jde o konflikt nenásilný. Naopak pokud jedna či více stran konfliktu zvolí k jeho řešení násilné prostředky, jde o konflikt násilný. Mnozí autoři dávají v tomto případě přednost termínu *ozbrojený konflikt (armed conflict)*.¹⁵ Pro podrobnější klasifikaci autoři používají mnohá další klasifikační kritéria, jako jsou např. geografické faktory, stupeň intenzity, příčiny konfliktu, dosažené výsledky, přítomnost či absence mezinárodní intervence či počet obětí.¹⁶ Pro potřeby analýzy problematiky mírových operací OSN je však nejrelevantnější klasifikace ozbrojených konfliktů podle současného mezinárodního práva, které jako hlavní klasifikační kritérium používá aktéry účastnící se konfliktu (*actors involved*).

Základními dokumenty pro klasifikaci ozbrojených konfliktů v mezinárodním právu jsou čtyři Ženevské konvence,¹⁷ které rozlišují tři základní typy ozbrojených konfliktů: *mezinárodní konflikty*, *vnitrostátní konflikty* a *boj za národní sebeurčení*. Článek 2 sekce Všeobecných ustanovení společných pro všechny čtyři konvence definuje mezinárodní

konflikty jako „*všechny případy deklarované války nebo jakýkoli jiný ozbrojený konflikt, který může vzniknout mezi dvěma či více vysokými smluvními stranami*“. Vzhledem k tomu, že tzv. „vysokými smluvními stranami“ neboli signatáři Ženevských konvencí jsou pouze státy, je používání termínu *mezinárodní* konflikty poněkud nemístné. Správnější by bylo používat termín *mezistátní* konflikty.

Vnitrostátní konflikty jsou obecně definovány článkem 3 sekce Všeobecných ustanovení společných pro všechny čtyři konvence jako „*ozbrojené konflikty nemezinárodního charakteru odehrávající se na území jedné z vysokých smluvních stran*“. Tato definice byla později konkretizována ve II. dodatkovém protokolu k Ženevským konvencím. Vnitrostátní konflikt je „*ozbrojený konflikt odehrávající se na území smluvní strany mezi jejími ozbrojenými silami a jinými organizovanými ozbrojenými skupinami, které mají velení a kontrolují část území, jež umožňuje provádět trvalé a koordinované vojenské operace...*“ II. dodatkový protokol rovněž specificky vymezuje některé případy, které podle Ženevských konvencí nelze považovat za vnitrostátní konflikt: „*Tento protokol nelze aplikovat na situace vnitřních nepokojů a sporů, jako výtržností, izolované a sporadické násilné činy a další činy podobného charakteru, poněvadž se nejedná o ozbrojené konflikty.*“

Třetí kategorie ozbrojených konfliktů, tedy boje za národní sebeurčení, je definována v I. dodatkovém protokolu k Ženevským konvencím¹⁸ jako „*ozbrojené konflikty, ve kterých národy bojují proti koloniální nadvládě, cizí okupaci či rasistickému režimu za účelem uplatnění práva na sebeurčení*“. Tato kategorie ozbrojených konfliktů vznikla jako reakce na proces dekolonizace, a ačkoli se objevily snahy o její širší interpretaci, která by zahrnovala některé nové konflikty v postbipolárním světě, zatím v rámci OSN nezískala větší podporu.¹⁹

ZMĚNY V CHARAKTERISTICE OZBROJENÝCH KONFLIKTŮ

Pro pochopení diferencí mezi *managementem konfliktu* a *řešením konfliktu* je nezbytné se alespoň krátce zmínit o změnách v charakteristice ozbrojených konfliktů po skončení studené války. Neustále probíhající proces změn je sice obecně charakteristický pro fungování mezinárodního politického systému, nicméně období po pádu východního bloku bylo na dalekosáhlé změny extrémně bohaté. Svět se dokonce změnil do té míry, že jsme se doposud nebyli ani schopni shodnout na vhodném jménu pro toto turbulentní období. Většinou proto stále ještě používáme poněkud těžkopádné označení postbipolární svět.

Navzdory všem převratným změnám zůstává mezinárodní politický systém minimálně v jednom aspektu stále stejný jako před koncem studené války; i nadále je ve své podstatě anarchický. Jednou z největších odlišností postbipolárního světa je však jeho globálnost. Po skončení studené války došlo k výraznému nárůstu počtu interakcí a intenzity komunikace mezi aktéry mezinárodního politického systému, přičemž se zároveň značně zvýšil jejich počet. Nárůst počtu interakcí mezi těmito aktéry bezesporu přináší nové možnosti k vzájemně prospěšné spolupráci v mezinárodní oblasti, zároveň však vzrůstá riziko možných sporů a třenic. S postupnou erozí dříve téměř absolutní státní suverenity totiž vzrostl i počet potenciálních rivalit, antagonismů a neshod, což potvrzuje rovněž Charles W. Kegley a Eugene R. Wittkopf: „*Spory a napětí jsou v mezinárodních vztazích endemické; image mezinárodní politiky prezentované v denním tisku nesvědčí o tom, že změnující se svět bude mírovější. Naopak, i přes postupně mizející vzpomínky na studenou válku z let 1947–1989 konkurence a konflikty přetrvávají...*“²⁰

Tato citace také poměrně dobře ilustruje jeden z omylů v interpretaci vývoje mezinárodního politického uspořádání postbipolárního světa z počátku devadesátých let minulého století. Ačkoli se tedy svět po skončení studené války skutečně stal mnohem globálnějším, nestal se zároveň mírumilovnějším, jak mnozí doufali a očekávali. Války totiž bohužel nezmizely z povrchu zemského, naopak v postbipolárním světě jsme se stali svědky mnohých velmi krvavých konfliktů. Podle studie expertů z Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) *Patterns of major armed conflicts, 1989–2000* došlo během jedenácti let od konce studené války k 56 velkým válečným konfliktům ve 44 různých státech.²¹

Zda je dnešní svět mírumilovnější než v období studené války je tedy přinejmenším sporné. Co však dnes již víme s jistotou, je to, že během posledního desetiletí došlo k velmi výrazným změnám v charakteristice ozbrojených konfliktů. Patrně nejzávažnější změnou z hlediska mezinárodní bezpečnosti je zřetelný pokles počtu *mezistátních* konfliktů. Většina států totiž nyní považuje *mezistátní* konflikty za „*nesnesitelně drahé, nemoudré, marnivé a ponižující*“.²² Pokles počtu *mezistátních* konfliktů je sice potěšitelným trendem, nelze jej však ztotožňovat s celkovým úbytkem všech ozbrojených konfliktů. Pro postbipolární svět se totiž postupně staly charakteristickými *vnitrostátní* konflikty. Podle údajů SIPRI byly až na tři výjimky všechny velké ozbrojené konflikty registrované v letech 1990–2000 *vnitrostátního* charakteru.²³

Najdou se však i autoři jako Taylor B. Seytbolt, kteří tvrzení o převládajícím *vnitrostátním* charakteru současných konfliktů považují za příliš velké zjednodušení komplexní reality tohoto světa: „*Většina vnitrostátních konfliktů nezůstane uzavřena v rámci hranic jedné země. Pro vnitrostátní konflikty jsou typické transnárodní (tj. přeshraniční) charakteristiky, jako je např. příliv uprchlíků, ilegální mezinárodní obchod s nerostným bohatstvím a se zbraněmi a pronikání opozičních i vládních vojsk přes mezistátní hranice.*“²⁴

Některé současné konflikty jsou skutečně kategorií samy pro sebe. Např. v konfliktu v Demokratické republice Kongo, který původně začal jako klasická občanská válka, se nyní přímo angažuje minimálně šest dalších afrických států.²⁵ Podobných tzv. *internacionalizovaných vnitrostátních konfliktů* lze v současné době skutečně najít více.²⁶ Pro potřeby této stati je však nutné striktně trvat na rozlišení mezi *vnitrostátními* a *mezistátními* konflikty, neboť je klíčové pro analýzu problematiky mírových operací OSN.

Charakteristika *vnitrostátních* konfliktů se totiž podstatně liší od charakteristiky většiny *mezistátních* konfliktů. Patrně nejmarkantnější rozdíl představuje enormní nárůst přímých negativních dopadů *vnitrostátních* konfliktů na civilní obyvatelstvo. Zatímco při *mezistátních* konfliktech počátkem 20. století vojáci představovali 90 % obětí bojů a civilisté zbývajících 10 %, u současných *vnitrostátních* konfliktů je tomu přesně naopak. Podle studie Červeného kříže *Casualties of Conflict* „*90 procent z 5 milionů válečných obětí z let 1988–1998 bylo zabito ve vnitrostátních konfliktech a 90 procent z nich byli civilisté*“.²⁷

Na rozdíl od většiny *mezistátních* konfliktů nejsou typickými účastníky *vnitrostátních* konfliktů disciplinovaní vojáci regulérních armád, nýbrž různé více či méně ozbrojené a málo organizované skupiny civilistů, kteří nepřijímají rozkazy téměř od nikoho zvenčí. Ve *vnitrostátních* konfliktech bývá také často zapojeno několik znepřátelených frakcí, mj. např. „*pravidelné armády, milice, povstalci, těžce ozbrojené organizované kriminální bandy, »víkendoví válečníci«, lupičské bandy, zloději, místní váleční baroni a drobní zlodějíčci*“.²⁸ V mnoha konfliktech v Africe jsou dnes i desetileté děti nuceny bojovat. Je proto mnohdy velmi komplikované odlišit civilní obyvatelstvo od regulérních účastníků konfliktu.

Neblahým fenoménem některých současných konfliktů je i záměrné terorizování civilního obyvatelstva jednou (či více) ze znepřátelených frakcí za účelem rychlejšího dosažení svých vojensko-politických cílů. Postižení civilisté proto nezdědka před konflikty ve svých zemích prchají do zahraničí (tzv. uprchlíci – *refugees*) anebo alespoň odcházejí pryč z boji nejvíce postižených částí svého státu (tzv. běženci, popřípadě též utečenci – *internally displaced persons*). V roce 1998 úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky registroval kolem 27 milionů uprchlíků a 35–40 milionů běženců.²⁹ Některé *vnitrostátní* konflikty pak měly tak negativní dopad na základní fungování administrativy postiženého státu, že se začal používat termín *failed state* (*nefunkční stát*). Morrison, Cumner, Park a Zoe situaci v těchto státech charakterizují následovně: „*S oslabením nebo kolapsem centrální vlády se fyzická infrastruktura země rozpadá. Zhoršuje se stav silnic, mosty se rozpadají, letiště a přístavy jsou nefunkční. Pohyb do a uvnitř země se stává složitým a v některých případech zcela nemožným. Paralelně s kolapsem fyzické infrastruktury se v těchto zemích rozpadá i sociální infrastruktura.*“³⁰

Právě tento typ konfliktu se stal noční můrou (nejen) pro mírové operace OSN v postbipolárním světě. V následující části této stati se proto budu zabývat fungováním mírových operací OSN po skončení studené války a zároveň se pokusím názorně demonstrovat hlavní rozdíly mezi oběma základními teoretickými přístupy k problematice řešení konfliktů, tj. mezi *managementem konfliktu* a *řešením konfliktu*.

MÍROVÉ OPERACE OSN V POSTBIPOLÁRNÍM SVĚTĚ

Příčiny neúspěchů mnohých mírových operací OSN v postbipolárním světě je možné hledat již v jejich samotné koncepci. Je totiž skutečně paradoxní, že ačkoli jich již proběhlo více než padesát, nenajdeme o mírových operacích v Chartě OSN ani jedinou zmínku. V odborném žargonu jsou mírové operace OSN nazývány operacemi „šest a půl“,³¹ což v podstatě znamená, že jsou jakýmsi mezistupněm mezi *akcemi při ohrožení míru* definovanými v kapitole VII Charty OSN a *akcemi k pokojnému řešení sporů* definovanými v kapitole VI téhož dokumentu. Pravidla pro vysílání a fungování mírových operací nebyla nikdy oficiálně v rámci OSN kodifikována, nicméně již v padesátých letech minulého století byly na základě zkušeností s tehdy probíhajícími misemi stanoveny jakési nepsané zásady, které v podstatě s mírnými obměnami obecně platí až dodnes. Stručně je lze shrnout do sedmi základních bodů. Mírové operace OSN:

- 1) fungují pod velením a kontrolou generálního tajemníka OSN;
- 2) reprezentují spíše morální autoritu než sílu zbraní;
- 3) reflektují univerzalitu OSN ve svém složení;
- 4) jsou vysílány se souhlasem stran zainteresovaných v konfliktu;
- 5) jsou neutrální a fungují bez předsudků vůči právům a aspiracím jakékoli strany konfliktu;
- 6) nepoužívají ani nehrozí použitím síly kromě případů nutné sebeobrany;
- 7) riskují co nejméně a snaží se o minimální ztráty.³²

Z těchto sedmi zásad je patrné, že mírové operace OSN byly původně koncipovány jako opatření, která měla zejména zamezit další eskalaci konfliktu, popřípadě se měla snažit omezit jeho destruktivní charakter. Striktní dodržování výše uvedených zásad naopak OSN neumožňuje věnovat dostatek pozornosti strukturálním aspektům konfliktu, tedy zejména odstranění původních příčin a okolností vzniku daného konfliktu. Celkově lze tedy konstatovat, že pravidla pro vysílání a fungování mírových operací stanovená v padesátých letech minulého století jsou klasickým příkladem praktické aplikace teoretického přístupu *managementu konfliktu*. Zatímco ve většině periferních mezistátních konfliktů v době studené války tato pravidla do jisté míry umožňovala mírovým silám OSN úspěšně plnit své omezené mandáty (většinou šlo pouze o monitoring hraniční zóny mezi znesvářenými stranami – tzv. *klasický peacekeeping*),³³ pro řešení stále komplexnějších, převážně vnitrostátních konfliktů postbipolárního světa se ukázaly minimálně neadekvátní. Jak ukazuje následující tabulka, od tzv. druhogeneračních mírových operací OSN (*second-generation peacekeeping*)³⁴ se dnes totiž často očekává mnohem více než fyzická interpozice modrých přileb³⁵ mezi znesvářenými stranami konfliktu za účelem zamezení eskalace konfliktu.

Mírové mise OSN druhé generace lze stručně charakterizovat jako multilaterální, multidimenzionální a multinárodní/multikulturní operace, které – jak ukazuje následující tabulka – zajišťují množství rozmanitých vojenských, humanitárních, ale i politických úkolů. Druhogenerační mírové mise OSN lze proto rovněž charakterizovat jako operace, které odpovídají logice druhého teoretického přístupu k řešení konfliktů – *řešení konfliktu*. Tyto mise totiž OSN umožňují zabývat se základními příčinami konfliktu, uspokojováním základních potřeb aktérů konfliktu, změnami ve vnímání nepřítele či nastartováním nutných institucionálních změn. Z množství úkolů vyjmenovaných v následující tabulce je však rovněž dobře patrné, že k řešení složitých vnitrostátních konfliktů v postbipolárním světě mohou přispět pouze kvalitní mírové operace neboli operace velmi komplexní, fi-

MÍROVÉ OPERACE OSN

nančně náročné a často i nebezpečné. V přímé konfrontaci s realitou ozbrojených konfliktů se pouhé spoléhání na morální autoritu modrých přileb již mnohokrát ukázalo v lepším případě bezcenné, v horším případě životu nebezpečné pro samotné vojáky OSN (od roku 1948 zahynulo při výkonu služby v *mírových* operacích OSN již více než 1 760 vojáků a civilních pracovníků).³⁶

Funkce mírových operací OSN druhé generace

<i>Vojenské</i>	<i>Politické</i>	<i>Humanitární</i>
Monitoring dohod o příměří	Udržování pořádku a dodržování zákonů	Ochrana humanitárních konvojů
Monitoring nárazníkových zón	Pomoc při obnově funkční vlády	Ochrana humanitárních pracovníků
Odzbrojení zneprátených frakcí	Pomoc s udržením nezávislosti	Provize humanitární pomoci
Regulace dispozic místních sil	Přizpůsobení/vyjednávání s vládnoucími entitami	Zřízení, podpora a ochrana místních bezpečných zón
Prevence infiltrace	Administrace voleb	Pomoc při repatriaci uprchlíků
Prevence občanské války	Vykonávání dočasné místní správy	Monitoring uprchlíků
Dohled nad dodržováním bezpečnostních dohod	Zabezpečení bezpečnosti a pomoc s nastartováním místní ekonomiky	Logistická podpora humanitárních projektů, včetně dopravy a zdravotního zabezpečení
Dozor nad regionálním rozdělením	Management a arbitráž lokálních sporů	Dohled nad dodržováním dohod o ochraně lidských práv
Odminování	Tzv. <i>Confidence-building</i> opatření	
Výcvik a reorganizace vojenských jednotek	Výcvik místní policie	

Pramen: Ramsbotham, Oliver – Woodhouse, Tom: *Encyclopedia of International Peacekeeping Operations*. Santa Barbara: ABC-Clio, 1999.

Cílem této stati není však prezentovat mírové operace OSN jako neúčinné a bezcenné snahy mezinárodního společenství o mírové řešení konfliktů. Někteří autoři nicméně poukazují na to, že z dlouhodobého hlediska ukvapené mírové mise mohou více zkazit než vyřešit, poněvadž blokují přirozený průběh vývoje konfliktu, a tak brání tzv. mírotvornému potenciálu války. V tomto smyslu se vyjádřil např. Edvard N. Luttwak: „Často přehlíženou pravdou je, že ačkoli je válka velkým zlem, má jednu velkou přednost: může vyřešit politické konflikty a vést k míru. To se může stát, když se všechny zneprátené strany vyčerpají, nebo když jedna z nich rozhodným způsobem zvítězí... Množství multilaterálních organizací v současné době zaměřuje svou činnost na intervence ve válkách ostatních národů. Určující charakteristikou těchto entit je, že se vkládají do válečných situací, zá-

roveň se ale odmítají zapojit do bojů. Z dlouhodobého hlediska to pouze přispívá k horšímu. Pokud by Organizace spojených národů pomáhala silnějším porazit slabší rychleji a rozhodněji, zvýšila by ve skutečnosti mírotvorný potenciál války.“³⁷

Zatímco Luttwak svůj argument o mírotvorném potencionálu války nedoložil empirickým výzkumem, Paul F. Diehl, Jennifer Reifschneiderová a Paul R. Hensel podávají ve své studii *United Nations Intervention and Recurring Conflict* poměrně přesvědčivý empirický důkaz o nízké efektivnosti mírových operací OSN při řešení vnitrostátních konfliktů v průběhu studené války.³⁸ Tato studie je jednou z mála ucelených empirických analýz efektivnosti mírových operací OSN a její výsledky víceméně podporují Lutwakovy teze. Diehl, Reifschneiderová a Hensel totiž zjistili, že ze 188 konfliktů, v nichž OSN v letech 1946–1988 nějakým způsobem intervenovala, došlo ve 107 případech k opětovné eskalaci násilí během deseti let od ukončení této intervence. Pouze v 81 případech se konflikty podařilo vyřešit takovým způsobem, že k opětovné reeskalaci již nedošlo. Naopak ze 74 konfliktů, které ve stejné době proběhly bez intervence OSN, došlo k recidivitě násilí pouze ve 35 případech, zatímco ve 39 případech byl konflikt místními stranami definitivně vyřešen. Výsledky studie přehledně znázorňuje následující tabulka, z níž vyplývá, že intervence OSN dokázaly jednou provždy vyřešit relevantní ozbrojené konflikty pouze ve 43,1 % případů, zatímco bez intervence OSN byly konflikty definitivně vyřešeny v 52,7 % případů. Na základě těchto výsledků svého výzkumu Diehl, Reifschneiderová a Hensel dospěli k následujícím dvěma závěrům:

- 1) „*Neexistuje příliš velký rozdíl mezi efektivností různých typů intervencí, což znamená, že volání po intruzivnějších a nákladnějších akcích nemusí vést k lepším dlouhodobým výsledkům, a to i přesto, že mohou mít pozitivní krátkodobý vliv (i toto je však poněkud sporné).*“
- 2) „*Výsledky [naší studie – pozn. aut.] celkově poukazují na neefektivnost OSN při řešení konfliktů v dlouhodobém časovém horizontu, neboť intervence OSN podle všeho nemá žádný vliv na výskyt, načasování či intenzitu budoucího konfliktu [v dané oblasti – pozn. aut.].*“³⁹

**Recidiva konfliktu po intervenci OSN
versus recidiva konfliktu při absenci intervence OSN (1946–1988)**

	<i>Recidiva konfliktu (v následujících deseti letech)</i>	<i>Žádná recidiva konfliktu</i>	<i>Počet konfliktů</i>
Intervence OSN	107 (56,9 %)	81 (43,1 %)	188
Absence intervence OSN	35 (47,3 %)	39 (52,7 %)	74
Celkem	142 (54,2 %)	120 (45,8 %)	262

Pramen: Diehl, Paul F. – Reifschneiderová, Jennifer – Hensel, Paul R.: *United Nations Intervention and Recurring Conflict*. International Organizations, Vol. 5, No. 4 (1996).

Poznámka: OSN různým způsobem aktivně intervenovala v 75 % všech mezistátních konfliktů v letech 1946–1988.

Relevance výsledků a závěrů studie Diehla, Reifschneiderové a Hensela je v dnešní době poněkud omezená vzhledem k výrazným změnám v charakteristice konfliktů typických pro postbipolární svět. Autoři studie jsou si tohoto omezení vědomi, nicméně poukazují na

to, že „ačkoli jsou projekce budoucích následků na základě chování v minulosti velice problematické, nenašli jsme žádné zjevné indicie o tom, že námi objevené vzory jednání budou změněny“.⁴⁰ Potvrdit, popřípadě vyvrátit tuto hypotézu bude možné pouze pomocí nové studie efektivnosti mírových misí druhé generace při řešení konfliktů v postbipolární éře. Tato studie nemohla být však doposud zpracována vzhledem k nedostatečnému časovému odstupu od ukončení intervencí OSN, které proběhly (či stále probíhají) po roce 1988.

Kritických analýz mírových operací OSN existuje již téměř nepřeberné množství. Jen málo autorů je však ochotno připustit, že proběhly i mnohé mírové operace OSN, které svůj (byť často velmi omezený) mandát splnily, a tak pomohly zachránit nespočetné množství lidských životů. Namátkou lze jmenovat mise v Kambodži, v Salvadoru, na Haiti či v Mosambiku.⁴¹ Posuzování kvality a úspěšnosti mírových operací je vždy poněkud problematické, neboť při stále více alarmující absenci univerzálně uznávaných kritérií v mnohých případech jde pouze o více či méně subjektivní hodnocení daného experta. Většina analýz je navíc psána v duchu teoretického přístupu *management konfliktu*. Tyto analýzy kladou příliš velký důraz na okamžitý efekt mírových operací místo toho, aby se více zaměřily na jejich dlouhodobé účinky při řešení hlubších strukturálních aspektů daného konfliktu. Mnohé analýzy také hodnotí úspěšnost mírových operací pouze z pohledu intervenující strany, ačkoli hlavním cílem všech mírových operací OSN by mělo být vytvoření prostoru pro obnovu míru a bezpečnosti pro lokální obyvatelstvo trpící daným konfliktem.

Zároveň je však nutné zdůraznit, že ani mírové operace OSN druhé generace nelze vnímat jako jakýsi všelék na všechny existující konflikty. Jednou z mála věcí, na níž se dnes shodnou téměř všichni analytici soudobých ozbrojených konfliktů, je skutečnost, že žádná silová akce sama o sobě mír vytvořit nemůže. I ta nejkvalitnější mise OSN může totiž maximálně nabídnout *možnost* k vytvoření prostoru pro mír a stabilitu v oblasti, záleží však jen a jen na místních zneprátených frakcích, jak s touto možností naloží. Většinu strukturálních aspektů mnohých současných konfliktů totiž nelze vyřešit ani mírovými operacemi připravenými v duchu teoretického přístupu *řešení konfliktu*. Kvalitní druhogenerační mírové operace sice mohou stabilizovat situaci a iniciovat základní institucionální změny v oblasti postižené konfliktem,⁴² nemohou však samy o sobě uspokojit základní potřeby aktérů konfliktu ani odstranit základní příčiny konfliktu.

Aby ovšem OSN byla vůbec schopna nějakou kvalitní mírovou operaci nabídnout, musí disponovat adekvátními prostředky, nástroji a politickou podporou. Pokud OSN tyto prostředky, nástroje a politická podpora chybějí, či jimi disponuje pouze v omezeném množství, mohou její mírové operace skutečně čas od času pouze dočasně bránit místním ozbrojeným silám v dosažení sice násilného, nicméně konečného rozřešení daného konfliktu. V následující části této stati se proto s využitím analytického konceptu rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními budu zabývat otázkou, zda a v jaké míře OSN disponuje prostředky, nástroji a politickou podporou, které jsou potřebné k provedení kvalitní druhogenerační mírové operace v duchu teoretického přístupu *řešení konfliktu*. Nejprve je však nutné krátce představit samotný analytický koncept rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními.

ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA ANALYTICKÉHO KONCEPTU ROZDÍLU MEZI SCHOPNOSTMI A OČEKÁVÁNÍMI

Analytický koncept rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními (tzv. *capabilities versus expectations gap*) poprvé představil Christopher Hill v roce 1992 jako vhodný nástroj pro analýzu tehdy se rodící Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP) Evropské unie.⁴³ V roce 1995 pak svůj analytický koncept dále rozpracoval a jeho základní východiska a cíle shrnul v článku *The Capability-Expectations Gap, or Conceptualizing Europe's International Role*: „Naším cílem, který lze stručně shrnout jako [pokus o – pozn. aut.] *konceptualizaci mezinárodní role Evropy, je nejen zkoumat funkce, které* [Evropská – pozn. aut.]

*společenství (ES) mohou plnit v mezinárodní oblasti, ale také zkoumat, jak jsou tyto funkce vnímány třetími stranami. Hlavním argumentem je, že schopnosti [Evropských – pozn. aut.] společenství (ES) byly zvětšeny do té míry, že existuje výrazná mezera mezi těmito schopnostmi a očekáváními a že tato mezera již přináší ES potíže, které jsou o to horší, že nejsou zcela pochopeny.*⁴⁴

Předtím, než přikročím k aplikaci analytického konceptu rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními na problematiku mírových operací OSN, je třeba vymezit limity tohoto konceptu z metodologického hlediska. Ačkoli klíčovým slovem ve výše uvedené citaci je slovo konceptualizace, neznamená to, že analytický koncept rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními nabízí jakousi teorii, která by umožnila vysvětlit a předvídat jednání EU/OSN v mezinárodní oblasti. Jak uvádí Hill, koncept rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními je „v zásadě preteoretický v tom smyslu, že modeluje jisté rámcové ideje a argumenty, které mohou být použitelné pro konstrukci širší teorie, nesnaží se však o jejich systematické propojení, které je charakteristické pro řádnou teorii“.⁴⁵

V různých společenských vědách existují samozřejmě mnohé poměrně ucelené teorie, které by se daly využít ke zkoumání problematiky Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU či mírových operací OSN.⁴⁶ Podle Hillova názoru ovšem tyto teorie nevěnují dostatek pozornosti „centrálnímu problému toho, co vlastně evropská zahraniční politika je a jak lze chápat její evoluci“.⁴⁷ Analytický koncept rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními je jedinečný právě zejména tím, že umožňuje měřit a hodnotit dosažené výsledky v čase, tedy v průběhu jejich evoluce. Základem celého Hillova konceptu rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními je totiž geniálně jednoduchá teze: „Pokud akceptujeme premisu, že se očekávání a zdroje mohou rozcházet – poměrně běžné tvrzení charakteristické pro většinu životních cest –, potom by mělo být možné zjistit, zda se rokle zmenšuje na puklinu, nebo zda se něco, co dříve bylo překlenutelné, nerozšířilo do proporcí Grand Canyon.“⁴⁸

Stručně řečeno, jednou z hlavních předností analýzy mírových operací OSN pomocí konceptu rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními je to, že poskytuje měřítko, podle něhož lze měřit proces změny v oblasti řešení konfliktů pomocí mírových operací OSN.⁴⁹

ANALÝZA PROBLEMATIKY MÍROVÝCH OPERACÍ OSN S VYUŽITÍM TEORIE ROZDÍLU MEZI OČEKÁVÁNÍMI A SKUTEČNÝMI SCHOPNOSTMI

Při podrobné analýze původní aplikace analytického konceptu rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními na problematiku Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU lze identifikovat až překvapivé množství podobností mezi evolucí Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU a mírových operací OSN v postbipolárním světě. Před oběma mezinárodními organizacemi⁵⁰ se totiž počátkem devadesátých let minulého století v oblasti mezinárodní bezpečnosti otevřely v mnohém podobné příležitosti k budování bezpečné a prosperující Evropy/světa, avšak zároveň se objevilo množství komplexních problémů a hrozeb, které naopak mír a prosperitu Evropy/světa přinejmenším potenciálně ohrožovaly (a stále ohrožují). Proto se zdá přínosné využít konceptu rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními k analýze problematiky mírových operací OSN. Hlavní výhodou analýzy problematiky mírových operací OSN pomocí konceptu rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními je to, že umožňuje získat střizlivé hodnocení skutečných i potenciálních schopností OSN. Srovnáním tohoto hodnocení s očekáváními kladenými v současné době na mírové mise OSN lze následně získat poměrně realistický obrázek toho, čeho je OSN momentálně v oblasti řešení konfliktů schopna a čeho naopak nikoli.

Podobně jako v případě EU byla i OSN počátkem devadesátých let minulého století nucena čelit novým hrozbám světovému míru. Vzhledem k závažným změnám v charakteristice ozbrojených konfliktů postbipolárního světa je patrné, že udržovat mír a bezpečnost ve světě není v současné době zrovna jednoduché. V reakci na nové typy konfliktů a na zcela novou mezinárodněpolitickou situaci v posledním desetiletí minulého století došlo

MÍROVÉ OPERACE OSN

i u mírových operací OSN (podobně jako u Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU) k určitým změnám v pravidlech pro jejich vysílání a fungování. Je však sporné, zda tyto změny byly dostatečné a zda skutečně mírové operace druhé generace OSN umožňují efektivně řešit komplexní konflikty postbipolárního světa. Nejdůležitější otázka tedy zní: *Je OSN schopna se svými stávajícími schopnostmi kvalitně provádět tolik mírových operací, kolik jich v současné době provádí?*

Odpověď na tuto otázku by měla poskytnout následující analýza problematiky mírových operací OSN s využitím analytického konceptu rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními. Než k ní ovšem přistoupím, je třeba definovat, co se přesně skrývá pod pojmy schopnosti OSN a očekávání (kladenými na) OSN. K definici těchto pojmů je možné využít podobnosti mezi schopnostmi a očekáváními OSN v oblasti řešení konfliktů a schopnostmi a očekáváními EU v oblasti Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Hill za schopnosti EU v oblasti Společné zahraniční a bezpečnostní politiky považuje: „... *konvenční nástroje zahraniční politiky – použití a hrozbu použití síly, diplomacii, ekonomické návnady a hrozby, kulturní vliv, dále také základní zdroje, jako je populace, bohatství, technologie, lidský kapitál a politická stabilita, společně se soudržností neboli schopností dosáhnout společného rozhodnutí a držet se ho. EU samozřejmě nedisponuje všemi těmito schopnostmi do stejné míry a k jejich změnám dochází i v průběhu času.*“⁵¹ Schopnosti OSN lze popsat v podstatě stejným způsobem. Zjednodušeně lze říci, že jde o prostředky, nástroje a politickou podporu, které má světová organizace k dispozici od svých členských států.

Očekávání (kladená na) OSN lze pro naše potřeby stručně charakterizovat jako poptávku po akcích OSN, které mají ochraňovat a udržovat světový mír a bezpečnost. Konec studené války přinesl vlnu euforie a očekávání, že při absenci bipolarity bude OSN konečně schopna řešit konflikty v nejrůznějších částech světa, což se projevilo v prudkém nárůstu počtu prováděných mírových operací. Tento nárůst je dobře ilustrován v následující tabulce. Zatímco v lednu 1988 se na pěti mírových misích OSN podílelo 9 570 vojáků, v prosinci 1994 již bylo mírových misí OSN sedmnáct a účastnilo se jich 76 393 vojáků. Podobně rychlý nárůst lze pozorovat i u rozpočtu mírových operací OSN, který ve stejném období vzrostl více než patnáctkrát.

Mírové operace OSN, 1988–1994 a současný stav

	<i>Leden 1988</i>	<i>Leden 1992</i>	<i>Prosinec 1994</i>	<i>Září 2002</i>
Počet aktivních misí	5	11	17	15
Počet zemí poskytujících vojáky pro mise OSN	26	56	76	90
Vojenský personál	9 570	11 495	76 393	44 356*
Civilní policejní personál	35	155	2 130	N.A.
Mezinárodní civilní personál	1 516	2 206	2 260	3 807
Roční rozpočet mírových operací OSN v mil. \$	230,4	1 689,6	3 610,0	2 630,0

* Údaj zahrnuje vojenský i civilní policejní personál.

Pramen: Ramsbotham, Oliver – Woodhouse, Tom: Encyclopedia of International Peacekeeping Operations. Santa Barbara: ABC-Clío, 1999. United Nations, Background Note: United Nations Peacekeeping Operations. New York: United Nations Department of Public Information, 2003. Na internetu k dispozici na <http://www.un.org/peace/bnote010101.pdf> (přístup: leden 2003).

Po prvotní vlně nadšení ale poměrně záhy přišlo tvrdé vystřízlivění v podobě neúspěchů mírových misí OSN v Somálsku,⁵² ve Rwandě⁵³ a v Bosně,⁵⁴ které zcela jasně prokázaly neadekvátnost klasických mírových operací pro řešení komplexních vnitrostátních konfliktů postbipolárního světa. Zřejmě pod vlivem euforie z náhlého konce bipolarity, která po více než čtyřicet let *de facto* paralyzovala rozhodování v Radě bezpečnosti, však OSN v první polovině devadesátých let minulého století opakovaně vysílala své mírové síly udržovat mír do míst, kde ani jedna z válčících stran o mírovém řešení nikdy vážně neuvažovala. Nelze se proto divit, že čas od času docházelo k situacím jako v bosenské Srebrenici, kde se několik stovek lehce vyzbrojených vojáků OSN bylo nuceno strachovat o vlastní život a nečinně přihlížet masakru stovek tisíc bezbranných civilistů.⁵⁵ Díky extenzivnímu mediálnímu pokrytí podobných případů neschopnosti OSN účinně zamezit flagrantnímu porušování světového míru a lidských práv se pak ve druhé polovině devadesátých let minulého století rozproudila současná diskuze o smyslu a podobě angažovanosti OSN při řešení konfliktů v postbipolárním světě.

Již samotná existence současné diskuze o smyslu a podobě angažovanosti OSN při řešení konfliktů v postbipolárním světě je dobrým důkazem, že schopnosti OSN nabídnout v postbipolárním světě možnost míru a stability prostřednictvím mírových operací poněkud pokulhávají za očekáváním. John F. Hillen III. tuto situaci vnímá z ekonomického hlediska: „*Poptávka po mírových operacích OSN od počátku roku 1992 začala převyšovat nabídku, ať už ji měříme penězi, nebo národní politickou vůlí.*“⁵⁶ I když toto konstatování samo o sobě nepřináší nic převratně nového či překvapujícího, pro potřeby mé analýzy problematiky mírových operací OSN představuje další potvrzení skutečnosti, že zhruba od roku 1992 existuje jistá mezera mezi schopnostmi a očekáváním kladenými na OSN v oblasti řešení konfliktů v postbipolárním světě. Pomocí analytického konceptu rozdílu mezi schopnostmi a očekáváním mohu proto nyní zkoumat, zda se postupem času z této mezery nestává propast velikosti Grand Canyon a zda je případně možné tuto mezeru nějakým způsobem „zacetit“.

Mezeru mezi nadměrnými očekáváním a nedostatečnými schopnostmi lze v podstatě „zacetit“ pouze třemi způsoby:

- 1) Zvýšit momentálně nízké schopnosti do té míry, aby korespondovaly se současnými nadměrnými očekáváním.
- 2) Snížit momentálně nadměrná očekávání do té míry, aby korespondovala se současnými nízkými schopnostmi.
- 3) Kombinace 1) a 2).

„Zacelení“ mezery prvním způsobem vyžaduje, aby členské státy OSN poskytly v podstatně větším množství než doposud právě ty prostředky, nástroje a politickou podporu, které mnohým mírovým operacím OSN v postbipolární éře chyběly, popřípadě je nedostávaly v dostatečné míře a kvalitě. V dohledné době je však velmi nepravděpodobné, že by dostatečný počet členských států OSN podpořil posílení schopností OSN v oblasti řešení konfliktů. Pro ilustraci neexistence ochoty členských států OSN podpořit posílení schopností OSN v oblasti řešení konfliktů postačí následující statistika. Přestože v roce 2001 vynaložily členské státy OSN přes 839 miliard dolarů na financování svých armád a zbrojních programů,⁵⁷ mnohé z nich měly problémy se zaplacením svých příspěvků na probíhající mírové operace OSN, které všechny dohromady za půl století svého fungování stály 26,1 miliardy dolarů.⁵⁸

Lhostejnost členských států OSN k často až fatální neschopnosti této jediné univerzální bezpečnostní organizace zabránit páchání mezinárodně uznávaných zločinů proti lidskosti je alarmující. Příkladem této lhostejnosti byla genocida ve Rwandě v roce 1994, o jejímž plánování existovaly měsíce dopředu jasné důkazy. Na jejich základě také Rada bezpečnosti OSN již počátkem roku 1994 požadovala urychlené vyslání 5 500 modrých přileb k posílení své stávající mírové mise ve Rwandě.⁵⁹ Přestože tou dobou již OSN měla oficiální příslib od devatenácti členských států, že na požádání okamžitě poskytnou ví-

ce než 31 000 vojáků v rámci tzv. *United Nations Stand-by Arrangement System*,⁶⁰ trvalo dlouhých šest měsíců, než se podařilo shromáždit 5 500 vojáků. Mezitím bylo ve Rwandě zabito 500–800 tisíc lidí (o skutečném počtu obětí se dodnes pouze spekuluje). Je tedy zřejmé, že i přes rostoucí ochotu členských států OSN zabývat se krizemi a konflikty, které je přímo neovlivňují,⁶¹ se k mezinárodní akci většina všech současných států odhodlá pouze tehdy, jsou-li nějakým způsobem ohroženy jejich národní zájmy. Tento názor zastává i Lucienne Beuls: „*Můžeme zajisté říci, že státy tvořící mezinárodní společenství jako celek se budou přímo angažovat nebo podporovat mírové operace OSN pouze tehdy, pokud nejsou v rozporu s jejich specifickými zájmy. Mezinárodní stabilita a spolupráce jsou většinou států tohoto světa vítány pouze proto, poněvadž podporují mezinárodní status quo, ale to neznamená, že jejich závazek k nějakému ideálu mezinárodní spolupráce má přednost před oddaností k jejich vlastním zájmům.*“⁶²

„Zacelení“ stávající mezery mezi schopnostmi a očekáváními kladenými na OSN v oblasti řešení konfliktů prvním způsobem lze do určité míry dosáhnout také vnitřními reformami struktur a rozhodovacích mechanismů této organizace. Fungování odborů OSN odpovědných za plánování a řízení mírových misí⁶³ totiž nebylo vždy zcela bez chyb. Conie Peck např. uvádí, že ani odbory OSN odpovědné za fungování mírových misí nejsou zcela imunní k mnoha „byrokratickým, strukturálním a materiálním problémům“.⁶⁴ V této souvislosti stojí za zmínku, že až do roku 1993, kdy byl v New Yorku otevřen tzv. nonstop Situation Centre, byla centrála mírových operací OSN dostupná pro pracovníky a vojáky všech probíhajících misí pouze v pracovních dnech od 9:00 do 17:00 hodin!

Je tedy patrné, že i uvnitř OSN je stále co zlepšovat. Velká část chyb a nedostatků ve fungování jednotlivých relevantních odborů OSN je však způsobena dlouhodobou krizí OSN v oblasti lidských, materiálních a finančních zdrojů, přičemž navýšení těchto zdrojů může přijít pouze ze strany členských států této mezinárodní organizace. Následující tabulka ukazuje, že v případě mírových operací OSN je krizová situace zejména v oblasti lidských zdrojů. Pokračování současného stavu, kdy 13 000 vojáků účastnících se mírové operace v Sierra Leone (s ročním rozpočtem 465 milionů dolarů) řídí pouhých pět úředníků z newyorské centrály OSN, je dlouhodobě neúnosné.

Počet zaměstnanců OSN přidělených na plný pracovní úvazek k podpoře mírových operací zřízených v roce 1999

	UNMIK (Kosovo)	UNAMSIL (Sierra Leone)	UNTAET (Východní Timor)	MONUC (Dem. rep. Kongo)
Rozpočet mise (červenec 2000 až červen 2001)	410 mil. \$	465 mil. \$	540 mil. \$	535 mil. \$
Autorizované početní stavy klíčových složek mise	4 718 policistů 1 000 civil. prac.	13 000 vojáků	8 950 vojáků 1 640 policistů 1 185 civil. prac.	5 537 vojáků 500 voj. pozor.
Specialisté a experti v centrále OSN přidělení na plný pracovní úvazek k podpoře mírové operace	1 politický expert 2 civil. policisté 1 logist. koordin. 1 civ. nábor. spec. 1 finanční spec.	1 politický expert 2 vojáci 1 logist. koordin. 1 finanční spec.	1 politický expert 2 vojáci 1 civil. policista 1 logist. koordin. 1 civ. nábor. spec. 1 finanční spec.	1 politický expert 3 vojáci 1 civil. policista 1 logist. koordin. 1 civ. nábor. spec. 1 finanční spec.
Celkový počet osob urč. k podpoře mise	6	5	7	8

Pramen: United Nations, Report of the Panel on United Nations Peace Operations 2000/Brahami Report. UN Department of Peacekeeping Operations, 2000. Na internetu k dispozici na http://www.un.org/peace/reports/peace_operations/ (přístup: říjen 2002).

Zodpovědní úředníci a experti OSN v čele s generálním tajemníkem jsou si dobře vědomi většiny nedostatků mírových misí OSN, a proto již několikrát vypracovali ucelené návrhy na jejich reformu. Už v roce 1992 navrhl tehdejší generální tajemník OSN Butrus Butrus Ghálí soubor reforem v dokumentu nazvaném *Agenda pro mír*. Tento dokument byl následně několikrát přepracován a doplněn na základě nových poznatků. Mj. obsahuje návrhy na vytvoření stálé vojenské zálohy pro rychlé nasazení v rámci mírových operací, na posílení jejich jednotného velení, na založení speciálního fondu pro vysílání menších diplomatických misí v rámci preventivní diplomacie, jakož i mechanismus, jenž by umožnil odhadnout dopad sankcí ještě před jejich uvalením.⁶⁵ V roce 2000 byla zveřejněna obsáhlá zpráva panelu expertů OSN (*Brahamiho zpráva*), kteří se dlouhodobě zabývali nejen návrhy, jak zlepšit fungování mírových operací, ale i návrhy, jak zlepšit a zefektivnit využívání všech ostatních nástrojů, které má OSN v oblasti řešení konfliktů k dispozici.⁶⁶ O rok později současný generální tajemník OSN Kofi Annan předložil Radě bezpečnosti OSN svou *Zprávu k prevenci ozbrojených konfliktů*, která rovněž obsahuje řadu propracovaných návrhů, jak vylepšit schopnosti OSN v oblasti řešení konfliktů.⁶⁷

Nelze tedy rozhodně tvrdit, že by úředníkům OSN chyběla soudnost či vůle změnit věci k lepšímu. Fundovaných návrhů k „zacelení“ stávající mezery mezi schopnostmi a očekáváními OSN v oblasti řešení konfliktů je dostatek. Skutečným problémem a brzdou všech reforem je to, že schválení a naplňování všech reformních návrhů je v konečné fázi vždy zcela v rukou členských států OSN. V tomto smyslu se vyjádřil i Shashi Tharoor, bývalý náměstek generálního tajemníka OSN pro mírové operace: „*Ve všem, co se po ní požaduje, může Organizace spojených národů být pouze tak dobrá, jak je jí umožněno. [OSN – pozn. aut.] pracuje na svých schopnostech plánovat, vyzbrojit, podporovat a řídit mírové operace lépe než kdykoli předtím, kombinuje »nadaný amatérismus« a inovativní idealismus tradičního peacekeepingu s technologickou důmyslností, s moderní komunikací a logistikou, s plánovacími dovednostmi a s reakční kapacitou vojenských profesionálů. OSN to nicméně nemůže zvládnout bez překonání endemického problému enormního rozdílu mezi mandáty a prostředky.*“⁶⁸

„Zacelení“ mezery mezi očekáváními a schopnostmi OSN prvním způsobem je tedy v krátkodobém a střednědobém horizontu velmi nepravděpodobné, neboť nelze v dohledné době očekávat, že by členské státy OSN poskytly ty prostředky, nástroje a politickou podporu mírovým operacím OSN, které doposud až na několik výjimek poskytovat odmítají. *De facto* tedy zbývá jen druhý způsob „zacelení“ mezery mezi nízkými schopnostmi a přehnanými očekáváními kladenými na OSN v oblasti řešení konfliktů, neboť kombinace způsobů 1) a 2) není pro nereálnost prvního z nich pravděpodobná. Z toho vyplývá, že jediným v současné době realizovatelným způsobem, jak „zacelit“ stávající mezeru mezi nadměrnými očekáváními a nedostatečnými schopnostmi OSN, je snížit momentálně nadměrná očekávání kladená na OSN do té míry, aby korespondovala s jejími současnými nízkými schopnostmi. V praxi to znamená, že v dnešní době existují konflikty, v nichž si OSN se svými stávajícími, značně omezenými schopnostmi nemůže dovolit zasahovat. OSN, stejně jako každá jiná mezinárodní organizace, je schopna pouze toho, co jí její členské státy dovolí a umožní. Pokud to představitelé některých jejích členských států neumějí nebo nechťejí pochopit, je na generálním tajemníkovi OSN, do jehož kompetence řízení a kontrola fungování mírových operací spadá,⁶⁹ aby dal jednoznačně najevo, že ani OSN nemůže dělat žádné zázraky. Jak uvádí *Brahamiho zpráva*, je třeba, aby experti OSN z Odboru mírových operací (*Department of Peacekeeping Operations – DPKO*) před hlasováním o zřízení nové mírové mise podávali zástupcům členů Rady bezpečnosti OSN informace odpovídající skutečné realitě daného konfliktu, nikoli informace, které tyto představitelé chtějí slyšet.⁷⁰ Posílat lehce vyzbrojené, na morální autoritu odkázané modré přílby do války je přinejlepším pokrytecké a nezodpovědné, a přesto Rada bezpečnosti OSN opakovaně některým mírovým misím OSN po skončení studené války zadávala úkoly, jejichž splnění neumožňovalo nic jiného, než přímé a otevřené zapojení modrých

přílehu do bojů. Nevyhnutelný krach takovýchto hazardních pokusů ve svém důsledku vedl k další erozi již beztak nízké důvěry v mírotvorné schopnosti OSN.

Vzhledem k tomu, že současné schopnosti OSN v oblasti řešení konfliktů jsou a pravděpodobně ještě dlouho zůstanou relativně nízké, zatímco počet a komplexnost ozbrojených konfliktů v postbipolárním světě jsou a v dohledné době pravděpodobně zůstanou poměrně vysoké, musejí existovat konflikty, které mírové operace OSN nepokryjí, anebo kvalita tohoto pokrytí nebude na dostatečně vysoké úrovni. V praxi to znamená, že se svými současnými, v podstatě pevně danými nízkými schopnostmi je OSN nucena permanentně volit mezi kvantitou a kvalitou svých mírových operací. Vyšší kvantita znamená méně komplexní přístup k současným ozbrojeným konfliktům, vyšší kvalita znamená méně mírových operací.

Volba mezi kvalitou a kvantitou není nikdy jednoduchá. Podle mého názoru však v případě mírových operací OSN není přípustné obětovat jejich kvalitu kvantitě. Tabulka Funkce mírových operací OSN druhé generace na s. 30 totiž jasně ukazuje, jak vysoké požadavky jsou nyní kladeny na mírové operace OSN, a z většiny nejnovějších analýz zabývajících se výzkumem problematiky řešení konfliktů poměrně jasně vyplývá, že komplikované vnitrostátní konflikty typické pro postbipolární svět vyžadují kvalitní a komplexní přístup v duchu teoretického konceptu *řešení konfliktu*.⁷¹ Chceme-li tedy v dohledné době „zacetit“ stávající mezeru mezi přehnaně vysokými očekáváními a neúnosně nízkými schopnostmi OSN v oblasti řešení konfliktů, nelze než konstatovat, že by se OSN měla více řídit zásadou – méně (ale lépe a kvalitněji) znamená více. Mírové operace OSN v 21. století musejí být v prvé řadě kvalitní (v duchu teoretického konceptu *řešení konfliktu*), jinak hrozí další fiaska typu Rwandy či Srebrenice. Krátkodobé a nedostatečně kvalitní mírové operace (v duchu teoretického konceptu *management konfliktu*) mohou sice přechodně zastavit boje, nenabízejí však šanci na skutečné a trvalé řešení většiny současných konfliktů. Kvalita proto musí v oblasti peacekeepingu vždy dostat přednost před kvantitou, a to bez ohledu na to, jak těžká tato volba čas od času může být.

Tímto konstatováním se dostávám k klíčové otázce této stati: Je OSN schopna se svými stávajícími schopnostmi kvalitně provádět tolik mírových operací, kolik jich v současné době provádí? Odpověď, která vyplývá z analýzy problematiky mírových operací OSN pomocí analytického konceptu rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními, zní následovně: *Pokud vše ostatní zůstane nezměněno neboli pokud členské státy OSN i nadále nebudou ochotné či schopné poskytnout této jediné univerzální bezpečnostní organizaci dostatek prostředků, nástrojů a politické podpory pro realizaci kvalitních mírových operací druhé generace, pak jedinou v současné době reálnou možností, jak „zacetit“ mezeru mezi nadměrnými očekáváními a nízkými schopnostmi OSN v oblasti řešení konfliktů, představuje omezení počtu souběžně probíhajících mírových operací.*

MÉNĚ ZNAMENÁ VÍCE

Ačkoli to může znít paradoxně, se svými stávajícími omezenými schopnostmi v oblasti řešení konfliktů pro OSN menší počet mírových operací znamená větší naději na splnění základního cíle, tedy „*uchránit budoucí pokolení metly války*“. Tím rozhodně není míněno, že by OSN neměla provádět žádné mírové operace. Navzdory mnohým nedostatům mírové operace OSN představují jeden z mála legitimních prostředků řešení ozbrojených konfliktů a OSN se díky nim alespoň částečně daří plnit úlohu garanta světového míru a bezpečnosti. V roce 1988 proto byly mírové operace právem oceněny Nobelovou cenou za mír. Z analýzy problematiky mírových operací OSN pomocí konceptu rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními však vyplývá, že zatímco očekávání kladená na mírové operace OSN od konce studené války několikanásobně vzrostla, schopnosti OSN jsou přes veškerá volání po jejich odpovídajícím navýšení v podstatě stále na úrovni z roku 1988. Ačkoli to stále čas od času představitelé některých členských států OSN odmítají vzít na vědomí, většina současných studií zabývajících se problematikou řešení konfliktů jasně dokazuje, že komplexní konflik-

ty 21. století není možné efektivně vyřešit klasickými mírovými operacemi ve stylu 20. století neboli v duchu teoretického přístupu *management konfliktu*.

Z analýzy problematiky mírových operací OSN pomocí teoretického konceptu rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními rovněž vyplývá, že OSN v současné době provádí více mírových operací, než je ve skutečnosti se svými stávajícími omezenými schopnostmi schopna provádět kvalitně. Objevuje se tedy otázka, kolik mírových operací je OSN se svými současnými schopnostmi schopna provádět kvalitně neboli v duchu teoretického konceptu *řešení konfliktu*. Odpověď na tuto velmi důležitou otázku přesahuje však možnosti této stati. Stanovit přesný počet operací, které by OSN se svými stávajícími schopnostmi byla schopna provádět takovým způsobem, aby v dlouhodobém horizontu a z perspektivy všech zainteresovaných stran konfliktu nabídly možnost míru a stability, je totiž vzhledem k značným rozdílům mezi velikostí, délkou trvání, náklady a mandáty jednotlivých misí velmi obtížné, ne-li přímo nemožné. Z této analýzy nicméně poměrně jasně vyplývá, že minimálně v průběhu posledního desetiletí 20. století se OSN snažila provádět více mírových operací, než byla opravdu schopna.

Parafrázuji-li slova autora analytického konceptu rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními Christophera Hilla, v současnosti hlavním problémem mírových operací OSN je to, že schopnosti OSN v oblasti řešení konfliktů byly po skončení studené války zvlečeny do té míry, že mezi nimi a stále rostoucími očekáváními vznikla výrazná mezera a že tato mezera přináší OSN potíže, které jsou o to horší, že nejsou zcela pochopeny mnohými představiteli členských států této mezinárodní organizace. Stávající mezera mezi skutečnými schopnostmi a nadměrnými očekáváními kladenými na OSN v oblasti řešení konfliktů již několikrát přiměla představitele členů Rady bezpečnosti OSN preferovat kvantitu mírových operací před jejich kvalitou, což se později ukázalo jako fatální chyba. Existence mezery mezi schopnostmi a očekáváními je totiž nebezpečná právě zejména kvůli tomu, že svádí k neplodným diskuzím o nereálných možnostech řešení konfliktů. Zdroje, prostředky a politická podpora tak mohou být snadno promrhány v mnoha krátkodobých, poddimenzovaných a *ad hoc* mírových misích v duchu teoretického přístupu *management konfliktu* místo toho, aby byly efektivně a účelně využity k dlouhodobému, kvalitnímu a systémovému řešení současných konfliktů pomocí mírových misí druhé generace.

Je tedy patrné, že se současnou úrovní svých schopností by OSN měla raději provádět menší počet mírových operací, které však budou velmi kvalitní v duchu teoretického konceptu *řešení konfliktu*. Alternativním řešením by bylo navýšit schopnosti OSN v oblasti řešení konfliktů do té míry, aby její mírové operace mohly skutečně nabídnout možnost míru a stability ve všech krizových oblastech postbipolárního světa. Navýšení schopností OSN je však zcela v rukou vlád členských států a ty se k němu dlouhodobě staví vesměs negativně. V dohledné době nelze proto očekávat adekvátní navýšení prostředků, nástrojů a politické podpory mírových misí OSN. Závěrem lze konstatovat, že v případě mírových operací OSN v současnosti méně skutečně znamená více.

¹ Charta Organizace spojených národů a Statut Mezinárodního soudního dvora. Praha: Informační ústředí OSN v Praze, 1973, preambule.

² Tamtéž, článek 39.

³ UN Truce Supervision Organization funguje dodnes.

⁴ Viz United Nations, Background Note: United Nations Peacekeeping Operations. New York: United Nations Department of Public Information, 2003. Na internetu k dispozici na <http://www.un.org/peace/bnote010101.pdf> (přístup: leden 2003).

⁵ Zatímco v lednu 1988 probíhalo pouhých pět mírových misí OSN, v lednu 1992 jich již probíhalo jedenáct a v prosinci 1994 sedmnáct. Viz tabulka Mírové operace OSN, 1988–1994 a současný stav na s. 34.

⁶ Viz Boutros-Ghali, Boutros: An Agenda for Peace. New York: United Nations Department of Public Information, 1992. Na internetu k dispozici na <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html> (přístup: říjen 2002).

⁷ Viz United Nations, Report of the Panel on United Nations Peace Operations 2000/Brahmi Report. UN Department of Peacekeeping Operations, 2000. Na internetu k dispozici na http://www.un.org/peace/reports/peace_operations/ (přístup: říjen 2002).

- ⁸ Viz Annan, Kofi A.: Report of the Secretary-General on Prevention of Armed Conflict. New York: United Nations Department of Public Information, 2001b. Na internetu k dispozici na <http://daccess-ods.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/404/64/PDF/N0140464.pdf?OpenElement> (přístup: říjen 2002).
- ⁹ Viz Luttwak, Edward N.: Give War a Chance. *Foreign Affairs*, Vol. 78, No. 4 (1999), s. 36–44.
- ¹⁰ Pro zjednodušení v této stati používám termín Evropská unie a zkratku EU i pro označení této organizace v době před ratifikací Maastrichtské smlouvy, ačkoli oficiální název až do přijetí této smlouvy zněl Evropská společenství (zkratka ES). Termín Evropská společenství a zkratka ES jsou použity pouze v původních citacích a v těch případech, kdyby použití termínu Evropská unie a zkratky EU bylo zavádějící.
- ¹¹ Stručný přehled terminologie používané jednotlivými autory v oblasti peacekeepingu viz např. Morrison, Alex – Cumner, S. – Park, Hanbin – Zoe, K. A.: *Peacekeeping*. In: Kurz, Lester (chief ed.): *Encyclopedia of Violence, Peace and Conflict*. London: Academic Press, 1999, s. 737.
- ¹² Do češtiny je možné též překládat jako zvládání konfliktů.
- ¹³ Viz Jeong, Ho-Won: *Conflict Management and Resolution*. In: Kurz, Lester (chief ed.): cit. dílo, s. 389.
- ¹⁴ Heidelberg Institute for International Conflict Research, *KOSIMO Manual*. Heidelberg: Heidelberg Institute for International Conflict Research, 1999. Na internetu k dispozici na <http://www.hiik.de/en/manual.htm> (přístup: leden 2002).
- ¹⁵ Srov. např. Wallenstein, Peter – Sollenberg, Margareta: *Armed Conflict, 1989–1999*. *Journal of Peace Research*, Vol. 37, No. 5 (2000), s. 635–645. Viz též Bílková, Veronika: *Klasifikace ozbrojených konfliktů devadesátých let*. *Mezinárodní politika*, ročník XXV, číslo 7 (2001), s. 14–16.
- ¹⁶ Srov. např. Heidelberg Institute for International Conflict Research, *KOSIMO Manual*, cit. dílo. Viz též Wallenstein, Peter – Sollenberg, Margareta: *SIPRI Yearbook 2001 Appendix 1A: Patterns of major armed conflicts, 1999–2000*. Stockholm: Stockholm International Peace Research Institute, 2001. Na internetu k dispozici na <http://projects.sipri.se/conflictstudy/2001MACapp1a.pdf> (přístup: leden 2002).
- ¹⁷ Jde o Ženevskou konvenci o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli, o Ženevskou konvenci o vylepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři, o Ženevskou konvenci o zacházení s válečnými zajatci a o Ženevskou konvenci o ochraně civilních osob za války.
- ¹⁸ I. i II. dodatkový protokol byly přijaty 8. 6. 1977 na Diplomatic Conference on the Reaffirmation and Development of International Humanitarian Law applicable in Armed Conflicts a vstoupily v platnost v roce 1979.
- ¹⁹ Viz Bílková, Veronika: cit. dílo, s. 15.
- ²⁰ Kegley, Charles W. – Wittkopf, Eugene R. (eds.): *The Global Agenda: Issues and Perspectives*. Boston: McGraw Hill, 1998, s. 2.
- ²¹ Viz Wallenstein, Peter – Sollenberg, Margareta: *SIPRI Yearbook 2001 Appendix 1A*, cit. dílo. Za velký válečný konflikt (major armed conflict) se podle klasifikačních kritérií SIPRI považují ty konflikty, u nichž počet obětí převyšuje tisíc.
- ²² Kegley, Charles W. – Wittkopf, Eugene R. (eds.): cit. dílo, s. 58.
- ²³ Viz Wallenstein, Peter – Sollenberg, Margareta: *SIPRI Yearbook 2001 Appendix 1A*, cit. dílo. Tři zmíněné mezistátní konflikty v tomto období byly Irák versus Kuvajit, Indie versus Pákistán a Etiopie versus Eritrea.
- ²⁴ Seybolt, Taylor B.: *Major Armed Conflict*. In: *SIPRI Yearbook 2001*. Stockholm: Stockholm International Peace Research Institute, 2001, s. 16.
- ²⁵ Podrobnou analýzu zmíněného konfliktu lze nalézt v mém článku *Mezinárodní hyenismus v Kongu*. *Info servis*. Praha: Člověk v tísni, 2001. Na internetu k dispozici na <http://www.infoservis.net/zeme2.php3?cid=1008080990&zid=1007988168&rubrika=kom> (přístup: červen 2002).
- ²⁶ Seybolt ve své studii uvádí, že v roce 2000 se deset vnitrostátních konfliktů „rozlilo“ do sousedních států. Jde o konflikty v těchto zemích: Afghánistán, Angola, Burundi, Kolumbie, Demokratická republika Kongo, Indie (Kašmír), Izrael, Rusko (Čečna), Sierra Leone a Súdán.
- ²⁷ Cit. dle Williamson, Roger: *Moving in Vicious Circles: The Moral Dilemmas of Arms Transfers and Weapons Manufacture*. In: Moore, Jonathan (ed.): *Hard Choices: Moral Dilemmas in Humanitarian Intervention*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield Publishers, 1998, s. 252.
- ²⁸ Morrison, Alex – Cumner, S. – Park, Hanbin – Zoe, K. A.: cit. dílo, s. 736.
- ²⁹ Viz Boutros-Ghali, Boutros: *Introduction*. In: *United Nations, The blue helmets*. New York: United Nations Department of Public Information, 1996, s. 4.
- ³⁰ Morrison, Alex – Cumner, S. – Park, Hanbin – Zoe, K. A.: cit. dílo, s. 736.
- ³¹ Viz Ramsbotham, Oliver – Woodhouse, Tom: *Encyclopedia of International Peacekeeping Operations*. Santa Barbara: ABC-Clío, 1999, s. XI.
- ³² Viz Daniel, Donald C. F – Hayes, Bradd C. – Oudraat, Chantal de Jonge: *Coercive Inducement*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, 1999, s. 9.
- ³³ Místo pojmu klasický peacekeeping někteří autoři používají termíny first-generation, traditional nebo Cold War era peacekeeping.
- ³⁴ Někteří autoři používají termín multifunctional nebo post-Cold War era peacekeepingové operace.
- ³⁵ Modré přilby (Blue helmets) je oficiální přezdívka pro vojáky působící v mírových silách OSN.
- ³⁶ Viz United Nations, *Background Note: United Nations Peacekeeping Operations*, cit. dílo.
- ³⁷ Luttwak, Edward N.: cit. dílo, s. 36–38.
- ³⁸ Viz Diehl, Paul F. – Reifschneiderová, Jennifer – Hensel, Paul R.: *United Nations Intervention and Recurring Conflict*. *International Organizations*, Vol. 5, No. 4 (1996), s. 683–700.

- ³⁹ Tamtéž, s. 698.
- ⁴⁰ Tamtéž, s. 699.
- ⁴¹ Podrobné informace o mandátech, průběhu a výsledcích těchto misí lze nalézt např. na United Nations, United Nations Peacekeeping: In the service of peace. New York: UN Department for Peacekeeping Operations, 2003. Na internetu k dispozici na <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/home.shtml> (přístup: duben 2003).
- ⁴² Viz tabulka Funkce mírových operací OSN druhé generace na s. 30.
- ⁴³ Hill poprvé svůj koncept Capability-Expectations Gap představil v roce 1992 na konferenci v Edinburgu u příležitosti třicátého výročí *Journal of Market Studies*.
- ⁴⁴ Hill, Christopher: The Capability-Expectations Gap, or Conceptualizing Europe's International Role. In: Bulmer, Simon – Andrew, Scott (eds.): *Economic and Political Integration in Europe: Internal Dynamics and Global Context*. Oxford (UK) – Cambridge (US.): Blackwell Publishers, 1995, s. 104.
- ⁴⁵ Tamtéž, s. 104.
- ⁴⁶ Hill uvádí např. theories of bureaucratic behavior a dependency theories.
- ⁴⁷ Hill, Christopher: cit. dílo, s. 105.
- ⁴⁸ Hill, Christopher: Closing the capabilities-expectations gap? In: Peterson, John – Sjursen, Helen (eds.): *A Common Foreign Policy for Europe? Competing Vision of the CFSP*. London: Routledge, 1998, s. 18–19.
- ⁴⁹ Viz tamtéž, s. 18.
- ⁵⁰ Diskuze o tom, zda Evropská společnost počátkem devadesátých let byla či nebyla něco víc než mezinárodní organizace, nejsou pro účely této stati podstatné.
- ⁵¹ Hill, Christopher: Closing the capabilities-expectations gap?, cit. dílo, s. 23.
- ⁵² Viz např. má studie OSN Somalia – UNOSOM II. Department of Public Information, 1997. Na internetu k dispozici na <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosom2b.htm> (přístup: leden 2003).
- ⁵³ O rwandské genocidě již bylo napsáno mnoho analýz. Namátkou lze uvést komplexní analýzu OSN Comprehensive Report on Lessons Learned from United Nations Assistance Mission for Rwanda (UNAMIR). UN Department of Peacekeeping Operations, 2000. Na internetu k dispozici na <http://www.un.org/Depts/dpko/lessons/rwanda.htm> (přístup: leden 2002). Srov. např. s analýzou Suhrke, Astri – Jones, Bruce: *Preventive Diplomacy in Rwanda: Failure to Act or Failure of Actions?* In: Jentleson, Bruce W. (ed.): *Opportunities Missed, Opportunities Seized: Preventive Diplomacy in the post-Cold War World*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield Publishers, 2000.
- ⁵⁴ Viz např. má studie OSN UNPROFOR. Department of Public Information, 1996. Na internetu k dispozici na http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unprofor.htm (přístup: leden 2003).
- ⁵⁵ Nejucelenější (6 000 stran dlouhá) analýza masakru v Srebrenici byla vypracována na objednávku nizozemské vlády. Viz Netherlands Institute for War Documentation, Srebrenica, a 'safe' area – Reconstruction, background, consequences and analyses of the fall of a safe area. Haag: Netherlands Institute for War Documentation, April 2002. Na internetu k dispozici na <http://www.srebrenica.nl/en/index.htm> (přístup: září 2000). Po zveřejnění této zdrcující zprávy o neschopnosti nizozemských modrých přileb zabránit masakru v Srebrenici nizozemská vláda rezignovala.
- ⁵⁶ Hillen III., John F.: *Policing the New World Order: The Operational Utility of a Permanent U.N. Army*. In: Rourke, John T. (ed.): *Taking Sides: Clashing Views on Controversial Issues in World Politics*. Guilford: Dushkin/McGraw Hill, 2000, s. 168.
- ⁵⁷ Viz SIPRI, Recent Trends in Military Expenditures. Stockholm: SIPRI, 2002. Na internetu k dispozici na http://projects.sipri.se/milex/mex_trends.html (přístup: říjen 2002).
- ⁵⁸ Viz United Nations, Background Note: United Nations Peacekeeping Operations, cit. dílo.
- ⁵⁹ Viz United Nations, UN Peacekeeping: Some Questions and Answers. New York: UN Department of Peacekeeping Operations, 2000. Na internetu k dispozici na <http://www.un.org/News/facts/peacefct.html> (přístup: červen 2000).
- ⁶⁰ Členské státy OSN, které se rozhodly pro účast na tomto systému, se zavazují na požádání poskytnout v jeho rámci své vojenské jednotky pro mírové operace OSN. Tyto jednotky mají být připraveny na vyslání do 30 dnů od přijetí příslušné rezoluce OSN o zřízení klasické mírové mise OSN a do 90 dnů v případě zřízení mírové mise OSN druhé generace.
- ⁶¹ Viz tabulka Mírové operace OSN, 1988–1994 a současný stav na s. 34.
- ⁶² Beuls, Lucienne: Determinants of Peacekeeping in Cambodia: Keeping Up With Interests? *Cahiers internationale betrekkingen en vredesonderzoek*, Vol. 46, No. 4 (1995), s. 8.
- ⁶³ Konkrétně jde o úředníky z The Office of the UN Secretary General, Department of Peacekeeping Operations, Department of Political Affairs and Department of Humanitarian Affairs.
- ⁶⁴ Peck, Conie: *Sustainable Peace: The Role of United Nations and Regional Organizations in Preventing Conflict*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield Publishers, 1998, s. 74.
- ⁶⁵ Viz Boutros-Ghali, Boutros: *An Agenda for Peace*, cit. dílo.
- ⁶⁶ Viz United Nations, Report of the Panel on United Nations Peace Operations 2000/Brahami Report, cit. dílo.
- ⁶⁷ Viz Annan, Kofi A.: cit. dílo.
- ⁶⁸ Tharoor, Shashi: Should UN Peacekeeping Go 'Back to Basics'? *Survival*, Vol. 37, No. 4 (Winter 1995–1996), s. 63.

⁶⁹ Generální tajemník OSN řídí a dohlíží na průběh mírových operací OSN a pravidelně o nich informuje Radu bezpečnosti. Skrze Odbor mírových operací formuluje strategie a procedury pro fungování stávajících mírových misí a pro zřízení nových misí. Viz United Nations, *United Nations Peacekeeping: In the service of peace*, cit. dílo.

⁷⁰ Viz United Nations, *Report of the Panel on United Nations Peace Operations 2000/Brahami Report*, cit. dílo.

⁷¹ Viz např. studie *The Challenges Project, Challenges of Peace Operations: Into the 21st Century – Concluding Report 1997–2002*. Stockholm: Elanders Gotab, 2002.

Literatura

- Annan, Kofi A.: *Report of the Secretary-General on Prevention of Armed Conflict*. New York: United Nations Department of Public Information, 2001b. Na internetu k dispozici na <http://daccess-ods.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/404/64/PDF/N0140464.pdf?OpenElement> (přístup: říjen 2002).
- Beuls, Lucienne: *Determinants of Peacekeeping in Cambodia: Keeping Up With Interests?* *Cahiers internationale betrekkingen en vredesonderzoek*, Vol. 46, No. 4 (1995).
- Bílková, Veronika: *Klasifikace ozbrojených konfliktů devadesátých let. Mezinárodní politika*, ročník XXV, číslo 7 (2001), s. 14–16.
- Boutros-Ghali, Boutros: *An Agenda for Peace*. New York: United Nations Department of Public Information, 1992. Na internetu k dispozici na <http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html> (přístup: říjen 2002).
- Boutros-Ghali, Boutros: *Introduction*. In: *United Nations, The blue helmets*. New York: United Nations Department of Public Information, 1996.
- Bureš, Oldřich: *Mezinárodní hygienismus v Kongu*. Infoservis. Praha: *Člověk v tísni*, 2001. Na internetu k dispozici na <http://www.infoservis.net/zeme2.php3?cid=1008080990&zid=1007988168&rubrika=kom> (přístup: červen 2002).
- Bureš, Oldřich: *OSN Somalia – UNOSOM II*. Department of Public Information, 1997. Na internetu k dispozici na <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosom2b.htm> (přístup: leden 2003).
- Bureš, Oldřich: *OSN UNPROFOR*. Department of Public Information, 1996. Na internetu k dispozici na http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unprofor.htm (přístup: leden 2003).
- *Comprehensive Report on Lessons Learned from United Nations Assistance Mission for Rwanda (UNAMIR)*. UN Department of Peacekeeping Operations, 2000. Na internetu k dispozici na <http://www.un.org/Depts/dpko/lessons/rwanda.htm> (přístup: leden 2002).
- Daniel, Donald C. F – Hayes, Bradd C. – Oudraat, Chantal de Jonge: *Coercive Inducement*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, 1999.
- Diehl, Paul F. – Reifschneiderová, Jennifer – Hensel, Paul R.: *United Nations Intervention and Recurring Conflict*. *International Organizations*, Vol. 5, No. 4 (1996).
- Heidelberg Institute for International Conflict Research, *KOSIMO Manual*. Heidelberg: Heidelberg Institute for International Conflict Research, 1999. Na internetu k dispozici na <http://www.hiik.de/en/manual.htm> (přístup: leden 2002).
- Hill, Christopher: *Closing the capabilities-expectations gap?* In: Peterson, John – Sjurjen, Helen (eds.): *A Common Foreign Policy for Europe? Competing Vision of the CFSP*. London: Routledge, 1998.
- Hill, Christopher: *The Capability-Expectations Gap, or Conceptualizing Europe's International Role*. In: Bulmer, Simon – Andrew, Scott (eds.): *Economic and Political Integration in Europe: Internal Dynamics and Global Context*. Oxford (UK) – Cambridge (US.): Blackwell Publishers, 1995.
- Hillen III., John F.: *Policing the New World Order: The Operational Utility of a Permanent U.N. Army*. In: Rourke, John T. (ed.): *Taking Sides: Clashing Views on Controversial Issues in World Politics*. Guilford: Dushkin/McGraw Hill, 2000.
- *Charta Organizace spojených národů a Statut Mezinárodního soudního dvora*. Praha: Informační ústředí OSN v Praze, 1973.
- Jeong, Ho-Won: *Conflict Management and Resolution*. In: Kurz, Lester (chief ed.): *Encyclopedia of Violence, Peace and Conflict*. London: Academic Press, 1999.
- Kegley, Charles W. – Wittkopf, Eugene R. (eds.): *The Global Agenda: Issues and Perspectives*. Boston: McGraw Hill, 1998.
- Luttwak, Edward N.: *Give War a Chance*. *Foreign Affairs*, Vol. 78, No. 4 (1999).
- Morrison, Alex – Cumner, S. – Park, Hanbin – Zoe, K. A.: *Peacekeeping*. In: Kurz, Lester (chief ed.): *Encyclopedia of Violence, Peace and Conflict*. London: Academic Press, 1999.
- Netherlands Institute for War Documentation, *Srebrenica, a 'safe' area – Reconstruction, background, consequences and analyses of the fall of a safe area*. Haag: Netherlands Institute for War Documentation, April 2002. Na internetu k dispozici na <http://www.srebrenica.nl/en/index.htm> (přístup: září 2000).
- Peck, Conie: *Sustainable Peace: The Role of United Nations and Regional Organizations in Preventing Conflict*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield Publishers, 1998.
- Ramsbotham, Oliver – Woodhouse, Tom: *Encyclopedia of International Peacekeeping Operations*. Santa Barbara: ABC-Clio, 1999.
- Seybolt, Taylor B.: *Major Armed Conflict*. In: *SIPRI Yearbook 2001*. Stockholm: Stockholm International Peace Research Institute, 2001.

- SIPRI, Recent Trends in Military Expenditures. Stockholm: SIPRI, 2002. Na internetu k dispozici na http://projects.sipri.se/milex/mex_trends.html (přístup: říjen 2002).
- Suhrke, Astri – Jones, Bruce: Preventive Diplomacy in Rwanda: Failure to Act or Failure of Actions? In: Jentleson, Bruce W. (ed.): Opportunities Missed, Opportunities Seized: Preventive Diplomacy in the post-Cold War World. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield Publishers, 2000.
- Tharoor, Shashi: Should UN Peacekeeping Go 'Back to Basics'? Survival, Vol. 37, No. 4 (Winter 1995–1996).
- The Challenges Project, Challenges of Peace Operations: Into the 21st Century – Concluding Report 1997–2002. Stockholm: Elanders Gotab, 2002.
- United Nations, Background Note: United Nations Peacekeeping Operations. New York: United Nations Department of Public Information, 2003. Na internetu k dispozici na <http://www.un.org/peace/bnote010101.pdf> (přístup: leden 2003).
- United Nations, Report of the Panel on United Nations Peace Operations 2000/Brahami Report. UN Department of Peacekeeping Operations, 2000. Na internetu k dispozici na http://www.un.org/peace/reports/peace_operations/ (přístup: říjen 2002).
- United Nations, United Nations Peacekeeping: In the service of peace. New York: UN Department for Peacekeeping Operations, 2003. Na internetu k dispozici na <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/home.shtml> (přístup: duben 2003).
- United Nations, UN Peacekeeping: Some Questions and Answers. New York: UN Department of Peacekeeping Operations, 2000. Na internetu k dispozici na <http://www.un.org/News/facts/peacefct.html> (přístup: červen 2000).
- Wallenstein, Peter – Sollenberg, Margareta: Armed Conflict, 1989–1999. Journal of Peace Research, Vol. 37, No. 5 (2000).
- Wallenstein, Peter – Sollenberg, Margareta: SIPRI Yearbook 2001 Appendix 1A: Patterns of major armed conflicts, 1999–2000. Stockholm: Stockholm International Peace Research Institute, 2001. Na internetu k dispozici na <http://projects.sipri.se/conflictstudy/2001MACapp1a.pdf> (přístup: leden 2002).
- Williamson, Roger: Moving in Vicious Circles: The Moral Dilemmas of Arms Transfers and Weapons Manufacture. In: Moore, Jonathan (ed.): Hard Choices: Moral Dilemmas in Humanitarian Intervention. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield Publishers, 1998.